

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ УМІНЬ І НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті висвітлено сутність фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Розкрито зміст навчальних програм дисциплін, що належать до навчального плану спеціальності "соціальний педагог". Акцентовано увагу на значенні дисциплін циклу професійної та практичної підготовки для формування у майбутніх соціальних педагогів умінь і навичок професійно орієнтованого спілкування.

Ключові слова: майбутній соціальний педагог, дисципліни професійної та практичної підготовки, фахова підготовка, професійно орієнтоване спілкування, уміння і навички професійно орієнтованого спілкування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Згідно з Національною програмою розвитку освіти ("Україна XXI століття") існуюча в Україні система освіти перебуває в стані, що не задовольняє вимог, які постають перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства; у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності; у спотворенні цілей та функцій освіти; бюрократизації всіх ланок освітньої системи. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки зазначається, що освіта належить до найважливіших напрямків державної політики України. Держава виходить з того, що освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості. З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, консолідації усіх його інституцій, гуманізації суспільно-економічних відносин, формування нових життєвих орієнтирів особистості. Метою національної стратегії розвитку освіти є забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання впродовж життя.

Однією із важливих проблем вищої освіти фахівців соціальної сфери є фахова підготовка майбутніх соціальних педагогів до вмінь і навичок професійно орієнтованого спілкування. Особливої уваги потребує вдосконалення навчальних програм дисциплін циклу професійної та практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів, що належать до навчально-методичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблема професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів представлена дослідженнями О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Гордієнко, М. Докторович, М. Євтуха, І. Звереві, А. Капської, С. Когут, Г. Лактіонової, Г. Локаревої, Л. Міщик, В. Поліщук, Л. Романовської, С. Харченка, Н. Шпиг та ін. Питанню визначення особистісних якостей майбутнього фахівця присвячено роботи О. Безпалько, Т. Веретенко, М. Галагузової, М. Лук'янової, Л. Міщик, Р. Овчарової, І. Протасової, Т. Спіріної та ін.

Деякі аспекти професійного спілкування майбутніх спеціалістів досліджували С. Амеліна, Л. Барановська, А. Бичок, Н. Берестецька, Т. Брик, С. Капітанець, Г. Локарева, Л. Савенкова, І. Радомський, О. Урсол, І. Ярощук та ін.

Актуальність проблеми, її недостатня наукова розробленість зумовлюють соціально-педагогічну значущість та необхідність вирішення проблеми фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів до вмінь і навичок професійно орієнтованого спілкування в закладах вищої освіти.

Формулювання цілей статті. Мету статті визначаємо як розкриття змісту навчальних програм, що належать до навчально-методичного забезпечення процесу формування у майбутніх соціальних педагогів умінь і навичок професійно орієнтованого спілкування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійне становлення майбутнього фахівця відбувається в процесі його фахової підготовки у вищому навчальному закладі. Саме під час

навчання у майбутнього соціального педагога починають формуватися професійно важливі вміння, навички та знання. Тому важливою в процесі фахової підготовки майбутнього спеціаліста постає проблема формування у нього вмінь і навичок професійно орієнтованого спілкування.

Спеціальність «соціальний педагог» належить до фахівців соціальної сфери, до спеціальності системи "людина-людина" та потребує постійної безпосередньої взаємодії з різними категоріями клієнтів (дітьми, молоддю, сім'ями, соціальними групами, шкільними колективами та ін.). Тому дуже велику роль відіграє процес спілкування з людиною.

Фахова підготовка у вищому навчальному закладі – це здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю. Вона основана на кваліфікаційних вимогах, які поєднують у собі сукупність професійних вимог, характеристик, показників, ролей, функцій, знань та ін.

Професійна підготовка у вищих освітніх закладах має свої змістові, процесуальні, мотиваційні характеристики, що зумовлює особливості навчального процесу у ВНЗ. Тому для успішної його організації та здійснення необхідно враховувати такі особливості навчально-методичного забезпечення вищої професійної підготовки: спрямованість на здобуття професії та кваліфікації; одночасна вища загальноосвітня, культурна (фундаментальна) та фахова (спеціальна) підготовка; відповідність у цілому рівня і змісту освіти обсягу та складності професійних завдань і обов'язків майбутнього спеціаліста; забезпечення високого рівня науковості змісту навчальних дисциплін, який відображає найсучасніші надбання науки; залучення викладачами як ученими та дослідниками певних наукових галузей майбутніх фахівців до науково-дослідної роботи; наявність навчальних і виробничих практик, які супроводжують навчальний процес, доповнюють теоретичну підготовку; особлива організація навчального процесу у ВНЗ, яка називається лекційно-практичною (курсовою чи курсово-семестровою); навчання, орієнтоване на дорослих людей [1, с. 34–35].

На думку Л. Міщик, професійну підготовку соціальних педагогів розуміють як процес формування фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, що відбуваються в суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ і закладів соціальної роботи на всіх рівнях управління. Зважаючи на це, соціальний педагог повинен не лише ефективно працювати з індивідом, групою, колективом, але й водночас сприяти утвердженню чи зміні соціального статусу особистості, групи, колективу в суспільстві [2, с. 14].

В. Поліщук професійну підготовку соціальних педагогів визначає як процес і результат оволодіння цінностями соціально-педагогічної діяльності, професійно необхідними знаннями, вміннями й навичками, професійно важливими особистісними якостями, які є основою формування готовності до професійної соціально-педагогічної діяльності [3, с. 139].

Основним документом, що регламентує процес фахової підготовки у вищому навчальному закладі, є Державний галузевий стандарт підготовки фахівця, згідно з яким процес фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів забезпечений переліком нормативних та вибіркового дисциплін, засвоєння яких здійснюється відповідно до структурно-логічної схеми – науково і методично обґрунтованої послідовності їх вивчення.

Навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх фахівців соціальної та освітньої сфери складає навчально-методичний комплекс, до складу якого обов'язково належать: державні стандарти освіти, навчальні плани, типові навчальні програми з усіх нормативних і вибіркового дисциплін; робочі модульні програми дисциплін; питання до підсумкового контролю або екзамену; конспекти лекцій; електронні варіанти навчальних посібників та підручників; плани і методичні вказівки до семінарських та практичних занять; методичні вказівки до організації самостійної та індивідуальної роботи студентів; тематика курсових, дипломних та магістерських робіт; завдання та форми модульного контролю знань; програми фахових практик; навчально-методичне забезпечення дистанційного навчання майбутніх фахівців.

Навчальний план підготовки соціальних педагогів передбачає поєднання широкої освіти, що охоплює оволодіння загальною педагогікою, теорією виховання, психологією, історією України, культурологією, релігієзнавством, естетикою, етикою, основами красномовства, основами медичних знань, прикладною медициною зі спеціальними дисциплінами – соціальною психологією, соціальною педагогікою, теорією та історією соціального виховання, технологіями соціально-педагогічної роботи, етикою соціально-педагогічної діяльності тощо [4, с. 153].

М. Галагузова визначає ряд вимог до рівня підготовки осіб, які завершили навчання за навчальним планом спеціальності "соціальна педагогіка", які охоплюють п'ять частин:

- 1) загальні вимоги до освіченості фахівця, націлені на сформованість світоглядних установок людини, стилю її професійної та дослідницької діяльності, її культури;
- 2) вимоги до знань і вмінь з дисциплін загальнокультурологічної підготовки, що забезпечує основи знань з філософії, соціології, культурології, права, релігії та ін.;
- 3) вимоги до знань і вмінь з дисциплін медико-біологічної підготовки, що виявляють знання випускника за такими розділами, як медицина, валеологія, безпека життєдіяльності;
- 4) вимоги до знань і вмінь з дисциплін психолого-педагогічної підготовки, озброюють випускника знаннями у сфері таких наук, як загальна педагогіка, соціальна педагогіка, корекційна педагогіка, вікова психологія, соціальна психологія, педагогічна психологія та ін.;
- 5) вимоги до знань і вмінь з дисциплін предметної підготовки, яка забезпечує випускника професійними знаннями й уміннями в галузі історії та теорії соціальної педагогіки, методик і технологій соціально-педагогічної діяльності, управління соціально-педагогічними системами та ін. [5, с. 44–45].

Всі навчальні дисципліни, що належать до навчального плану та забезпечують навчально-методичний процес професійної підготовки фахівця, поєднані у цикли, а саме: нормативні навчальні дисципліни (дисципліни соціально-гуманітарної підготовки, дисципліни фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки, дисципліни професійної та практичної підготовки) та вибірккові навчальні дисципліни (дисципліни професійної та практичної підготовки, дисципліни соціально-гуманітарної підготовки).

Навчальні дисципліни циклу професійної та практичної підготовки покликані забезпечити знання й уміння соціального педагога щодо таких характеристик соціально-педагогічної діяльності, визначених галузевими стандартами й іншими нормативними актами: об'єктів діяльності (освітні, культурні, наукові, консультаційні організації й установи, органи державного та муніципального управління у справах сім'ї та молоді); суб'єктів соціально-педагогічної роботи (особистості – діти, молодь, батьки, мікросоціум – сім'ї, громада, громадські організації); основних соціально-педагогічних процесів (соціалізація, соціальне виховання, адаптація; подолання девіацій, профілактика, корекція; ресоціалізація, реабілітація); виробничих функцій соціального педагога (гностична, діагностична, прогностична, консультативна, охоронно-захисна; попереджувально-профілактична, соціально-перетворювальна, корекційно-реабілітаційна, посередницька, організаторська, комунікативна); основних видів роботи (вивчення вікових та індивідуальних особливостей клієнтів, діагностування суб'єктів соціально-педагогічної діяльності; проектування і прогнозування соціально-педагогічної роботи у різних мікросоціумах; виявлення причин девіації; обґрунтування та вибір форм і змісту профілактичної, корекційної, реабілітаційної, соціально-терапевтичної діяльності; створення умов соціалізації особистості; аналіз результатів соціально-педагогічної роботи); блоку змістових модулів, передбаченого освітньо-професійною програмою [1, с. 66].

Рівень теоретичної обізнаності та готовність майбутніх соціальних педагогів до здійснення безпосередньої практичної діяльності здебільшого зумовлені змістовою наповненістю навчальних програм таких дисциплін: вступ до спеціальності, педагогіка, соціальна педагогіка, технології соціально-педагогічної діяльності, етика соціально-педагогічної діяльності, технологія роботи соціального гувернера, теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями в Україні, соціальна молодіжна політика, соціальна робота у сфері дозвілля, основи сценарної роботи соціального педагога, превентивна педагогіка, основи дефектології, корекційна педагогіка, менеджмент соціальної роботи, технології та методи соціально-педагогічної діяльності, соціально-педагогічна терапія, самовиховання та самореалізація особистості, соціальний супровід прийомної сім'ї, робота з обдарованими дітьми, педагогічна конфліктологія, соціально-педагогічна профілактика правопорушень, основи соціально-педагогічних досліджень тощо [6, с. 108].

Системність у підготовці фахівців соціально-педагогічної сфери забезпечується єдністю низки блоків циклу професійно-орієнтованої підготовки ("Психологія", "Педагогіка", "Вступ до спеціальності", "Соціальна педагогіка", "Технології соціально-педагогічної роботи", "Соціально-педагогічна робота з сім'єю", "Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю", "Прикладні методики") і специфікою варіативної частини циклу.

М. Приходько відповідно до навчального плану значну увагу приділяє таким навчальним дисциплінам: консультування у соціальній роботі, акмеологія, андрагогіка, політична культура, педагогічна антропологія; введення у професію "соціальна педагогіка"; робота соціального педагога у

громаді; соціально-правовий захист населення; соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю; соціально-педагогічна робота з сім'єю; соціальне проектування; сучасні моделі й технології соціально-педагогічної роботи; педагогічна соціологія; система соціально-педагогічних служб для населення; валеологічна діяльність соціального педагога; самовиховання і самореалізація особистості; етика соціально-педагогічної діяльності.

У кожній навчальній програмі великого значення набувають ті навчальні дисципліни, що трансформовані відповідно до специфіки соціальної педагогіки як практично спрямованої дисципліни, загальнопедагогічні та дидактичні категорії та поняття [7, с. 23].

Отже, дисципліни професійної та практичної підготовки, що належать до навчального плану, направлені на безпосередню практичну, професійно орієнтовану, соціально-педагогічну підготовку майбутніх соціальних педагогів, тому сприяють формуванню необхідних знань, умінь, навичок та особистісних якостей майбутніх фахівців, які будуть впливати успішному оволодінню професійною діяльністю.

Зважаючи на те, що у ВНЗ домінує теоретичне навчання, а соціальна робота потребує особливих професійних умінь, О. Карпенко вважає за доцільне зробити акцент на практичному навчанні соціальних працівників. Адже практичне навчання майбутніх фахівців в умовах педагогічної університетської освіти за спеціальністю "соціальна робота" буде ефективним, якщо воно сприятиме формуванню і розвитку професійно важливих особистісних якостей спеціаліста, умінь і навичок проводити діагностику, створювати карту соціальної історії клієнтів, володіти соціально-правовою базою, організовувати взаємодію різних відомств, здійснювати аналітичну, прогностичну, корекційну роботу [8, с. 78].

У функціональному призначенні соціального педагога на першому місці перебувають його вміння створювати і розвивати відносини між людьми, людиною та її оточенням, активізувати клієнтів до розв'язання власних проблем, бути посередником і залагоджувати відносини між конфліктуючими індивідами, групами, забезпечуючи міжінституційні зв'язки [9, с. 74].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що спілкування майбутнього соціального педагога з клієнтами відіграє важливу роль в його професійному становленні як фахівця. Тому дуже важливо формувати вміння і навички професійно орієнтованого спілкування майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі в процесі вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки.

Важливою складовою навчально-методичного забезпечення є навчальний план підготовки фахівців соціальної сфери. Відповідно до навчального плану складаються навчальні програми дисциплін.

Знання, вміння і навички, якими повинен оволодіти майбутній соціальний педагог під час навчання у вищому навчальному закладі, важливі для оволодіння вміннями та навичками професійно орієнтованого спілкування, включають цілий ряд навчальних дисциплін, що належать до навчального плану. Ці дисципліни введені до циклу професійної та практичної підготовки. Серед таких дисциплін "Вступ до спеціальності", "Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України", "Соціальна педагогіка", "Етнопсихологія", "Методи соціально-виховної роботи", "Соціально-педагогічне консультування", "Технології соціально-педагогічної діяльності", "Етнопедогогіка", "Соціальна психологія", "Вікова та педагогічна психологія" та ін. Кожна з вищезазначених дисциплін впливає на формування у майбутніх фахівців умінь і навичок професійно орієнтованого спілкування.

Наприклад, з навчального курсу "Вступ до спеціальності" починається фахова підготовка майбутніх соціальних педагогів. Навчальна програма курсу забезпечує стимулювання підготовки як основи розвитку особистості майбутнього фахівця соціальної сфери за рахунок навчання розуміння сутності професійної діяльності, котра складається з розв'язання адекватних професійних завдань, усвідомлення цілей, проблем, потреб професійної діяльності, вивчення соціально-виховного потенціалу різних соціальних інститутів.

Мета навчальної програми "Вступ до спеціальності" полягає у формуванні готовності майбутніх соціальних педагогів до оволодіння компетенціями й ролями та розвитку їх професійно значущих рис, якостей, здібностей.

"Вступ до спеціальності" ознайомлює майбутнього фахівця з професійно та особистісно важливими якостями, посадовими обов'язками соціального педагога, основами нормативно-правової бази діяльності майбутнього спеціаліста, професійними ролями, функціями, принципами соціально-

педагогічної діяльності. У результаті вивчення навчальної програми курсу "Вступ до спеціальності" у майбутніх соціальних педагогів складається професійний портрет своєї майбутньої професійної діяльності.

Дисципліна "Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України" передбачає комплексне вивчення процесу інституалізації українського дитячого та молодіжного руху сьогодні й у минулому, теоретико-методологічних засад молодіжного та дитячого руху, місця і ролі молодіжних об'єднань у системі соціалізації молоді та громадянського виховання.

Мета навчальної програми дисципліни полягає у оволодінні майбутніми соціальними педагогами основами соціально-педагогічної роботи з молодіжними та дитячими організаціями, формуванні практичних навичок використання їх потенціалу для розв'язання соціально-педагогічних проблем дітей та молоді.

"Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України" ознайомлює майбутнього соціального педагога з роллю громадських організацій у вирішенні соціальних проблем у системі соціалізації молоді та громадянського виховання; теоретичними та практичними засадами діяльності дитячих та молодіжних громадських організацій в Україні; напрямками та формами роботи соціального педагога з дитячими та молодіжними об'єднаннями; з нормативно-правовою базою щодо створення та функціонування дитячих та молодіжних громадських організацій. У результаті вивчення навчальної програми дисципліни у майбутнього соціального педагога формується модель професійної діяльності з громадськими дитячими та молодіжними організаціями України.

У ході засвоєння "Соціальної педагогіки" як практичної дисципліни потрібно забезпечити достатню різноманітність змісту навчання. Тому найголовнішими кваліфікаційними вимогами соціальних педагогів є: здатність забезпечувати припустиме і доцільне посередництво між особистістю, сім'єю, різними державними і громадськими структурами; уміння позитивно впливати на спілкування, стосунки між людьми, на ситуацію в мікросоціумі; уміння працювати в умовах неформального спілкування; сприяння клієнту в розв'язанні його проблем; уміння будувати взаємини на основі діалогу; уміння допомагати людям в їхньому повсякденному житті; створення умов найбільшого психологічного комфорту; уміння захищати особистість від соціальних негараздів [7, с. 22].

Метою навчальної програми соціальної педагогіки як загальноосвітнього комплексу є формування і забезпечення функціонування системи безперервної підготовки кадрів соціальної сфери, фахівців, яким належить професійна діяльність по роботі з людьми в різних сферах суспільства: соціальні педагоги–практики; соціальні педагоги–дослідники (здобувачі, аспіранти та докторанти) та теоретики; викладачі, студенти і слухачі цього освітнього комплексу.

Функціями соціальної педагогіки як освітнього комплексу (науково-освітнього) є: формування системи наукових знань соціального педагога (в залежності від його призначення, змісту та сфери діяльності); розвиток у соціального педагога системи умінь і навичок; розвиток професійнозначущих якостей особистості спеціаліста; передача досвіду (способів) репродуктивної та продуктивної (творчої) професійної діяльності у соціальній сфері; формування системи емоційно-ціннісного ставлення до світу (людини і соціуму, їх взаємодії та взаємовідносинам) [10, с. 66].

Таким чином, у результаті вивчення дисципліни "Соціальна педагогіка" майбутній соціальний педагог оволодіє основними знаннями, умінями і навичками із соціально-педагогічної діяльності та особистісно важливими якостями майбутнього фахівця. Даний навчальний курс закладає основи формування у майбутніх соціальних педагогів умінь і навичок професійно орієнтованого спілкування. Можна виділити такі вміння професійно орієнтованого спілкування майбутніх соціальних педагогів: інформаційні (інформативно-комунікативні), інтерактивні, перцептивні і творчі.

При вивченні "Етнопсихології" майбутній фахівець соціальної сфери має можливість набути теоретичної та практичної підготовки в галузі етнічної психології, сформувати знання та уміння при аналізі етнопсихологічних феноменів та умінь їх використовувати у процесі міжетнічного спілкування.

Метою навчальної програми з етнопсихології є розширення знань майбутніх педагогів про суть та історію становлення галузі етнопсихологічних знань, їх основні аспекти і складові: соціально-психологічні механізми розвитку етнічних спільнот, рівні сформованості етносу, етнічну культуру, ментальність, національний характер, зв'язок етнічних та соціальних чинників та їх вплив на суспільні процеси; розвиток умінь бачити проблеми і особливості міжетнічного спілкування та знаходити оптимальні шляхи їх вирішення; поглиблення знань про становлення протоукраїнських територій та історію українського етносу, риси психологічного портрету українця, його

національного характеру і ментальності, усвідомлення ідеї української державності, її основних засад. У результаті вивчення навчальної програми курсу в майбутнього соціального педагога формується уявлення про міжетнічне спілкування та міжетнічну взаємодію із представниками різних етносів, які можуть бути клієнтами майбутнього соціального педагога.

Предметом вивчення дисципліни "Методи соціально-виховної роботи" є ознайомлення з напрямками соціально-педагогічної діяльності, особливостями протікання соціально-педагогічного процесу; оволодіння методиками організації соціально-виховної роботи, застосування їх у змінених соціально-педагогічних умовах виховання, формування та розвитку особистості.

Метою навчальної програми вивчення дисципліни "Методи соціально-виховної роботи" є професійно-педагогічна підготовка майбутніх соціальних педагогів до здійснення соціально-виховної роботи у закладах соціально-педагогічної підтримки різного типу, шкільної та позашкільної освіти.

Навчальний курс "Методи соціально-виховної роботи" ознайомлює майбутніх фахівців з основними засадами соціальної педагогіки як підґрунтям методики соціально-виховної роботи; розумінням особливостей соціально-виховної роботи в сучасних умовах; оволодінням фахівцями соціальної сфери діапазоном знань і вмінь щодо сутності, специфіки, форм, методів роботи з дітьми та молоддю різних соціальних категорій; професійно-педагогічною підготовкою до здійснення соціально-виховної роботи у закладах шкільної та позашкільної освіти, соціально-педагогічної підтримки різного типу. У результаті вивчення навчальної програми курсу в майбутнього соціального педагога формується професійний арсенал методів, форм, засобів та прийомів соціально-педагогічної діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни "Соціально-педагогічне консультування" є ознайомлення з основними психологічними підходами у вітчизняній та зарубіжній практиці соціально-педагогічного консультування та набуття вмінь надання кваліфікованої консультативної допомоги.

Відповідно до навчальної програми дисципліни "Соціально-педагогічне консультування" метою її вивчення є створення умов для засвоєння майбутніми соціальними педагогами цілісної системи знань на основі наукового підходу до практики соціально-педагогічного консультування; ознайомлення з основними параметрами процесу консультування: умовами, структурою, динамікою, чинниками, що впливають на характер протікання консультативного процесу, ефектами і результатами; набуття базових умінь і навичок, необхідних консультантові в практичній діяльності; формування та розвиток професійно та особистісно важливих якостей майбутніх фахівців.

У програмі визначено основні завдання дисципліни "Соціально-педагогічне консультування", а саме: ознайомлення з основними теоретичними уявленнями про соціально-педагогічне консультування і оволодіння понятійним і термінологічним апаратом дисципліни; формування уявлень про клієнта консультації, адекватних науковим психологічним, соціально-педагогічним знанням; знайомство з професійними вимогами, що висуваються консультанту; вивчення основних методів, прийомів і технік соціально-педагогічного консультування; вивчення форм і видів цілеспрямованого психологічного впливу в соціально-педагогічному консультуванні; знайомлення з методом і навичками ведення консультативної бесіди; розвиток і поглиблення навичок рефлексивного аналізу (в т. ч. консультативної бесіди). У результаті вивчення навчального курсу в майбутнього соціального педагога формуються вміння і навички професійно орієнтованого спілкування в процесі консультативної підготовки.

Зміст навчальної програми дисципліни "Технології соціально-педагогічної діяльності" полягає в оволодінні майбутніми соціальними педагогами теоретичними основами, змістом і технологіями надання компетентної соціальної допомоги різним категоріям населення; підготовці майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності в системі соціальних служб, закладах освіти й установах соціальної сфери.

Метою навчальної програми курсу "Технології соціально-педагогічної діяльності" є формування у майбутніх фахівців соціальної сфери знань з методики соціально-педагогічної діяльності, професійних стандартів соціального педагога, про особливості соціально-педагогічної діяльності в системі служб соціальної допомоги населенню, професійного спілкування соціального педагога тощо.

Навчальна програма дисципліни "Технології соціально-педагогічної діяльності" передбачає формування і розвиток у майбутніх фахівців умінь застосовувати на практиці загальні та часткові методики роботи соціального педагога, здійснювати соціально-педагогічну допомогу в сучасній системі соціальних служб, планувати та організовувати діяльність соціального педагога. У результаті

вивчення навчальної програми курсу в майбутнього соціального педагога формується повне уявлення про процес соціально-педагогічної діяльності, застосування технологій і методик у процесі соціально-педагогічної роботи.

За програмою навчальної програми дисципліни "Етнопедагогіка" її вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації, зокрема: опанування системи знань про закономірності національного процесу навчання і виховання майбутніх соціальних педагогів, професійної підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців у галузі освіти відповідно до вітчизняних та європейських стандартів; основи національного педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі; форми, методи і засоби формування особистості громадянина України, напрями професійно-педагогічної майстерності майбутніх педагогів.

Мета навчальної програми курсу – розкрити закономірності розвитку етнопедагогіки, основні поняття української етнопедагогіки, проаналізувати її походження та становлення, особливості процесу формування і відродження дисципліни в умовах незалежності України.

У результаті опанування навчальної програми дисципліни "Етнопедагогіка" у майбутнього соціального педагога формується уявлення про принципи, засоби, методи і форми роботи майбутнього фахівця в національних школах України.

Метою навчальної програми дисципліни "Соціальна психологія" є оволодіння психологічними знаннями для успішного вивчення подальших теоретичних, практичних та прикладних навчальних курсів соціально-психологічного циклу. У процесі вивчення навчальної програми дисципліни майбутні соціальні педагоги повинні засвоїти основні категорії соціальної психології, історичні передумови і перспективи розвитку соціальної психології, її напрями та галузі, структуру, задачі та методи науки, її міждисциплінарні зв'язки з іншими науками. Курс надає майбутнім фахівцям соціальної сфери можливість отримати комплекс теоретичних знань у галузі соціальної психології та оволодіти практичними навичками проведення соціально-психологічних досліджень з використанням основних методів цієї дисципліни.

У результаті засвоєння навчальної програми курсу "Соціальна психологія" у майбутнього соціального педагога формується соціально-психологічне мислення, уміння здійснювати психологічний аналіз складних ситуацій взаємодії "особистість–суспільство", "особистість–соціальна група", "особистість–особистість".

"Вікова та педагогічна психологія" передбачає набуття майбутніми соціальними педагогами теоретичних та практичних навичок у психології, яка розкриває суть психічних явищ на основі найновіших психологічних досліджень, а також допомагає кожній особистості пізнати себе, розкрити свої можливості, адекватно оцінити і перетворити їх у дійсність, стати вільними у психічному, моральному, етичному та духовному самовдосконаленні; пізнати навколишній світ.

Мета навчальної програми курсу – формування теоретичних основ світогляду майбутніх соціальних педагогів, інтересу до спеціалізації в дослідженнях і в прикладній діяльності педагога. Курс передбачає ознайомлення майбутніх фахівців соціальної сфери із основними закономірностями вікових змін у психічному та особистому розвитку дитини, підлітка, юнака; допомогти майбутнім фахівцям у виробленні аналітичного підходу до сучасних концепцій навчання і виховання, а також до практики конструювання навчально-виховних ситуацій; сприяє формуванню наукового світогляду майбутнього фахівця.

Провідними завданнями навчальної програми курсу "Вікова та педагогічна психологія" є: ознайомлення майбутніх соціальних педагогів з предметом вікової та педагогічної психології як самостійною галуззю психологічного знання, з методами психологічних досліджень, із загальними закономірностями, динамікою психічного розвитку і формування особистості в онтогенезі. Фахівці соціальної сфери також повинні засвоїти особливості структури педагогічної діяльності в її творчому характері, роль особистості педагога як організатора навчально-виховного процесу.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що процес фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів повинен бути спрямований на формування у майбутніх фахівців соціальної сфери вмінь і навичок професійно орієнтованого спілкування. Крім того, під час професійної підготовки у майбутніх фахівців формуються професійно важливі знання, вміння, цінності, навички та особистісно важливі якості фахівця соціальної сфери. Навчальний план спеціальності "Соціальний педагог" відображено в низці навчальних програм з різних дисциплін. Саме дисципліни циклу професійної та практичної підготовки сприяють формуванню в майбутніх

соціальних педагогів умінь і навичок професійно орієнтованого спілкування. До таких дисциплін належать: "Вступ до спеціальності", "Теорія та методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України", "Соціальна педагогіка", "Етнопсихологія", "Методи соціально-виховної роботи", "Соціально-педагогічне консультування", "Технології соціально-педагогічної діяльності", "Етнопеддагогіка", "Соціальна психологія", "Вікова та педагогічна психологія" та ін. Проте навчальні програми кожної з вищезгаданих дисциплін потребують удосконалення, що може стати предметом подальшого наукового пошуку.

Література

1. Лякішева А. В. Методика викладання навчальних дисциплін соціально-педагогічного напрямку студентам ВНЗ : навч.-метод. посіб. / А. В. Лякішева, Л. К. Грицюк. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 504 с.
2. Міщик Л. І. Соціальна педагогіка : досвід та перспективи / Л. І. Міщик. – Запоріжжя, 1999. – 248 с.
3. Поліщук В. А. Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: зарубіжний досвід : навч. посібник / В. А. Поліщук. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2003 – 184 с.
4. Міщик Л. І. Вступ до спеціальності «Соціальна педагогіка» : навчальний посібник / Л. І. Міщик, О. П. Демченко. – К. : ВД «Слово», 2013. – 328 с.
5. Галагузова М. А. Социальная педагогика: курс лекций / М. А. Галагузова – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 416 с.
6. Архипова С. П. Професійна підготовка соціальних педагогів у контексті акмеологічного підходу / С. П. Архипова, Л. І. Смеречак // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 2. – С. 106–112.
7. Приходько М. І. Особистісно орієнтована підготовка соціального педагога та працівника – нова парадигма дослідження соціальної педагогіки / М. І. Приходько // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 3. – С. 20–26.
8. Карпенко О. Г. Теорія і практика професійного становлення соціального працівника : навчальний посібник / О. Г. Карпенко. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2014. – 192 с.
9. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / [О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, Т. Г. Веретенко]; за ред. О. В. Безпалько. – К. : Академвидав, 2013. – 312 с. – (Серія «Альма-матер»).
10. Мардахаев Л. В. Социальная педагогика. Полный курс: учебник / Л. В. Мардахаев. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт, 2011. – 797 с. – Серия : Основы наук.

Т. А. Савченко

УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ У БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБЩЕНИЯ

В статье освещена сущность профессиональной подготовки будущих социальных педагогов в процессе обучения в высшем учебном заведении. Раскрыто содержание учебных программ дисциплин, которые входят в учебный план специальности "социальный педагог". Акцентировано внимание на значении дисциплин цикла профессиональной и практической подготовки для формирования у будущих социальных педагогов умений и навыков профессионально ориентированного общения.

Ключевые слова: будущий социальный педагог, дисциплины профессиональной и практической подготовки, профессиональная подготовка, профессионально ориентированное общение, умение и навыки профессионально ориентированного общения.

T. Savchenko

EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL MAINTENANCE OF THE PROCESS OF FORMING INTENDING SOCIAL TEACHERS PROFESSIONALLY ORIENTED COMMUNICATION SKILLS

In the article the essence of intending social teachers training in the studying process in a higher educational establishment is explained. The article reveals the content of educational programs of the disciplines that are a curriculum part of the specialty "social teacher". The attention is paid on the importance of discipline cycle of professional and practical training for forming intending social teachers' professionally oriented communication skills.

Key words: intending social teacher, professional disciplines and practical training, professional training, professionally oriented communication and professionally oriented communication skills.